

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII LINGVISTICE ȘI LITERARE

**Reemergențe și configurații ale imaginarului
panslavist în perioada 1985-2025**

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Corin Braga

Student-doctorand:

Constantin Tonu

Cuprins

Introducere.....	3
Argument	3
Stadiul actual al cercetării	5
Obiectul cercetării și circumscrierea corpusului	8
Cadrul teoretic și metodologic.....	9
Structura lucrării	11
1. Genealogia imaginarii panslavist	16
1.1. Panslavismul în Europa Centrală și de Sud-Est: de la imaginar cultural la politizare.....	16
1.2. Praga, 1848: Primul Congres Panslavist și criza consensului	24
1.3. Panslavismul în Rusia înainte de Războiul Crimeii: între reticență oficială și instrumentalizare strategică	27
1.4. Slavofilia ca fundament ideologic al panslavismului rus	32
1.5. Panslavismul rus: rearticulări imperiale și proiecte hegemonice	50
1.6. Neoslavismul și limitele solidarității slave	63
1.7. Panslavismul în perioada sovietică	65
2. Iosif Brodski vs. Milan Kundera: panslavismul și lupta pentru identitatea culturală a Europei	75
2.1. Cadru polemic și mize ideologice	75
2.2. Dostoievski și spectrul sufletului rus în viziunea lui Milan Kundera	77
2.3. Iosif Brodski și disputa asupra identității europene	83
2.4. Concluzii: dincolo de estetică și ideologie	88
3. Tropi panslaviști și disciplină macronațională: polemica poetică Brodski-Zabușko-Bîvșev	90
3.1. Cartografierea controversei: între estetic și (geo)politic	90
3.2. Brodski: imperiul cultural și gramatica rudeniei	93
3.3. Replici polemice și reîncadrări	101
3.3.1. Oksana Zabușko: deconstrucția „rudeniei” imperiale și coexistența suverană	105
3.3.2. Aleksandr Bîvșev: demitologizarea „lumii ruse” și resemantizarea fraternității slave.....	113
3.4. Concluzie	120
4. Panslavismul resemnificat și reconstrucția post-imperială a Rusiei la Aleksandr Soljenițin: între tradiția slavofilă și panslavism	122
4.1. Cadru metodologic și abordare teoretică	124
4.2. Receptarea critică postcomunistă a lui Soljenițin și marginalizarea dimensiunii panslaviste	126
4.3. Rusitatea postsovietică și mitul unității trislave	129
4.4. Soljenițin și moștenirea slavofilă: convergențe și distanțări	132

4.5. Refuzul modernității occidentale și propunerea unui conservatorism alternativ	135
4.6. Ambiguitățile proiectului panrusist: între solidaritate și hegemonie	137
4.7. De la marginalizare la instrumentalizare: Soljenițin în imaginarul postcomunist rus	140
4.8. Concluzie	146
5. Reconfigurarea „sufletului rus”: elemente slavofile în proza lui Andrei Makine	148
5.1. De la anonim la faimă literară	150
5.2. Rusia versus Occidentul	164
5.3. Mitologizarea feminității în imaginarul slavofil	175
5.4. Concluzie	182
6. Imaginarul panslavist în războiul ruso-ucrainean	185
6.1. Cotidianul ca materie literară în <i>Albinele gri</i> de Andrei Kurkov	195
Concluzie	206
Bibliografie	208
Surse primare	208
Surse secundare	210

Rezumat

Teza *Reemergențe și configurații ale imaginarului panslavist în perioada 1985-2025* pornește de la o problemă critică insuficient tematizată în cercetarea actuală: decalajul dintre statutul istoriografic al panslavismului – frecvent redus la un episod încheiat al secolului al XIX-lea sau la o ideologie considerată depășită în urma transformărilor politice ale secolului XX – și persistența sa efectivă în discursurile culturale și politice contemporane. O asemenea reducere „arheologică” limitează înțelegerea fenomenului și contribuie la naturalizarea unor forme actuale de articulare care scapă analizei tocmai pentru că nu mai corespund modelului doctrinar clasic. În acest context, teza propune o deplasare metodologică și conceptuală: panslavismul nu este abordat ca un sistem ideologic monolitic și coerent, susceptibil de a fi reconstituit în termeni de continuitate sau ruptură, ci ca un imaginar identitar – un ansamblu instabil de reprezentări, topoi, mituri și narațiuni care structurează simbolic ideea unității slave și care poate fi reactivat în contexte divergente. Din această perspectivă, persistența panslavismului nu indică supraviețuirea unei doctrine, ci funcționarea unui mecanism de rearticulare simbolică și ideologică capabil să adapteze vocabularul solidarității la logici istorice diferite și, mai ales, să disimuleze raporturi de putere sub forma unor narațiuni despre comunitate, specificitate culturală, origine comună și fraternitate. Miza centrală a lucrării constă, astfel, în deplasarea analizei de la nivelul coerenței doctrinare către examinarea modurilor concrete în care acest imaginar este produs, circulă și este instrumentalizat și resemantizat în discursurile literare și culturale contemporane, unde ambiguitatea și flexibilitatea reprezintă premise ale eficienței sale istorice, nu deficiențe.

Demersul se poziționează critic în raport cu literatura de specialitate consacrată panslavismului, evidențiind un dezechilibru persistent între atenția acordată formelor sale istorice și interesul mai redus pentru configurațiile contemporane. În timp ce numeroase contribuții au documentat în detaliu manifestările panslavismului în spațiul central-european, balcanic, imperial rus și sovietic, abordările dedicate perioadei postcomuniste au rămas, până relativ recent, dispersate și insuficient articulate conceptual. În ultimii ani, apariția unor lucrări mai sistematice a contribuit la consolidarea acestui domeniu, însă accentul continuă să cadă în principal asupra dimensiunilor (geo)politice și ideologice. În schimb, reconfigurările imaginarului panslavist în literatură nu au constituit, până în prezent, obiectul unei analize coerente și susținute. Această asimetrie reflectă deopotrivă o lacună la nivelul corpusului investigat și o dificultate de ordin metodologic: formele recente ale panslavismului nu mai pot fi integrate într-un model doctrinar stabil și, în consecință, sunt fie ignorate, fie interpretate

prin grile insuficient adaptate. În acest context, teza își asumă explorarea unei zone încă slab sistematizate, concentrându-se asupra modului în care imaginarul panslavist este reconfigurat în literatura ultimelor patru decenii. Alegerea intervalului 1985-2025 este determinată de transformările ideologice și culturale care însoțesc sfârșitul perioadei sovietice și care creează condițiile pentru reapariția și rearticularea unor teme precum specificul rus, solidaritatea est-slavă, relația Rusia-Europa sau recuperarea tradiției spirituale și comunitare ruse. În acest sens, anul 1985 funcționează atât ca reper politic, cât și ca moment de inflexiune discursivă, în care devin vizibile mutații anterioare destrămării instituționale a Uniunii Sovietice și care fac posibilă reactivarea unor structuri ale imaginarii panslavist în noul context postsovietic.

Metodologic, lucrarea se sprijină pe studiile asupra imaginarii, în descendența școlii franceze (Gaston Bachelard, Gilbert Durand, Jean-Jacques Wunenburger) și a contribuțiilor teoretice din spațiul românesc (Lucian Boia, Corin Braga), pentru a aborda panslavismul nu doar ca ansamblu de proiecte politice, ci și ca sistem dinamic de reprezentări colective. O asemenea perspectivă permite articularea mai multor niveluri de interpretare – literar, cultural, ideologic, social și geopolitic – fără a le subordona unei singure grile explicative. Demersul integrează, în acest sens, o serie de instrumente critice complementare: analiza discursului, orientată spre identificarea mecanismelor argumentative și a strategiilor de legitimare; elemente de istorie conceptuală, utile pentru urmărirea transformărilor semantice ale unor termeni-cheie; abordări hermeneutice, centrate pe pluralitatea sensurilor; abordări de tip *close reading*, necesare examinării detaliate a textului; precum și lecturi cultural-istorice, ideologice și postcoloniale, care permit studierea raporturilor de putere într-un cadru mai larg. Literatura este înțeleasă într-un sens extins, care include nu doar ficțiunea, ci și eseu, polemica intelectuală și intervenția discursivă cu încărcătură simbolică și ideologică, în măsura în care asemenea forme participă activ la (re)construcția sau contestarea narațiunilor panslaviste. Ipoteza de lucru este că literatura nu funcționează ca simplu mediu de reflectare a structurilor ideologice, ci și ca spațiu în care acestea sunt elaborate, puse în discuție și reconfigurate.

Primul capitol, consacrat genealogiei imaginarii panslavist, urmărește constituirea acestuia de la formulările romantice din Europa Centrală și de Sud-Est până la rearticulările sale ulterioare în spațiul rus și sovietic, nu ca evoluție liniară, ci ca succesiune de deplasări și reconfigurări. Analiza contrazice o teză încă persistentă în istoriografie, potrivit căreia panslavismul ar fi, prin definiție, un produs al expansionismului rus: în faza sa inițială, el se configurează ca imaginar cultural de factură romantică, articulat în jurul ideii de înrudire spirituală, comunitate de limbă și destin istoric comun. Intervențiile lui Herder, Kollár sau

Šafárik sunt decisive în acest sens, nu atât prin coerența unui program politic, cât prin configurarea unui orizont simbolic în care „unitatea slavă” apare ca evidență culturală și morală. Lui Herder i se datorează configurarea imaginii „slavului arhetipal”, construită printr-o opoziție implicită față de Occident și încărcată cu o serie de trăsături valorizate – pașnic, ospitalier, organic legat de natură și de comunitate –, ceea ce îl transformă în suportul unei proiecții normative asupra viitorului Europei. Această reprezentare nu are statut descriptiv, ci funcționează ca schemă interpretativă și anticipativă, care substituie complexitatea realităților istorice cu o unitate simbolică presupusă. În această formă, ea devine una dintre matricile constitutive ale imaginarului panslavist, oferind un cadru de legitimare pentru discursuri ulterioare în care diferențele interne sunt absorbite într-o identitate colectivă unificatoare.

Capitolul arată însă că această fază romantic-culturală nu constituie un moment de coerență originară, ci conține deja tensiunile care vor marca evoluțiile ulterioare. Insistența asupra solidarității și reciprocității este dublată de recursul la geografii simbolice instabile, de reconstrucții istorice selective și de tendința de a naturaliza unitatea, transformând-o din construcție culturală în dat aparent originar. În momentul în care aceste reprezentări sunt traduse în proiecte politice, divergențele dintre comunitățile slave devin inevitabile. Congresul de la Praga din 1848, analizat ca moment de inflexiune, face vizibilă această ruptură: consensul retoric inițial este rapid subminat de interese concurente, de diferențe de poziționare strategică și de neîncrederea reciprocă dintre participanți. Din această perspectivă, ambiguitatea nu apare ca disfuncție, ci ca trăsătură constitutivă a panslavismului.

În aceeași logică, teza urmărește deplasarea treptată a centrului de gravitație al panslavismului către spațiul rus. Dacă formulările central-europene privilegiau cooperarea între egali și proiecte de tip federalist, articulările rusești reînscriu imaginarul unității slave într-un orizont imperial și mesianic. Slavofilia joacă aici un rol decisiv, nu ca simplă sursă doctrinară, ci și ca mediu de reconfigurare ideologică: teme precum specificitatea spirituală a Rusiei, opoziția față de Occident, valorizarea comunității organice și ideea unei misiuni istorice proprii sunt absorbite și reorientate în interiorul discursului despre unitatea slavă. În acest proces, unitatea nu mai apare ca relație între entități echivalente, ci tinde să fie reorganizată în jurul unei centralități normative, atribuite Rusiei. În consecință, genealogia propusă nu descrie o evoluție liniară, ci o rețea de deplasări, reconfigurări și suprapuneri de sensuri, în care același imaginar poate susține atât proiecte emancipatoare, cât și formule autoritare sau expansioniste. Această ambivalență nu reprezintă o etapă tranzitorie, ci o

constantă structurală care pregătește terenul pentru manifestările contemporane ale panslavismului.

Capitolul al doilea deplasează discuția în modernitatea târzie, analizând polemica dintre Iosif Brodski și Milan Kundera din 1985 ca scenă emblematică a unei dispute privind identitatea culturală a Europei și locul Rusiei în interiorul ei. Miza capitolului constă în demonstrarea faptului că această controversă depășește nivelul unui diferend estetic sau literar și face vizibilă persistența unor structuri ale imaginarului panslavist, filtrate prin problematica raportului Rusia-Europa. Kundera este citit ca activând implicit un imaginar de tip slavofil: prin modul în care interpretează cultura rusă, și în special locul lui Dostoievski, el tinde să asocieze literatura rusă cu o specificitate civilizațională care, tradusă în plan geopolitic, poate legitima forme de dominație prezentate drept expresii ale unei „iubiri fraterne” sau ale unei vocații istorice. În schimb, Brodski contestă această reducere a culturii la consecințele ei geopolitice și încearcă să disocieze tradiția literară de instrumentalizările ei imperiale, revendicând pentru aceasta o apartenență la un orizont european plural.

Capitolul evidențiază, în acest context, că literatura funcționează ca spațiu de negociere a identității culturale: ea poate susține narațiuni geopolitice concurente, dar le poate și submina din interior. Polemica devine astfel revelatoare pentru modul în care argumentele culturale pot substitui poziționările geopolitice fără a deveni neutre din punct de vedere ideologic. Dincolo de opozițiile explicite dintre cei doi autori, disputa configurează două moduri distincte de a concepe Europa: unul în care diferențele culturale sunt convertite în delimitări civilizaționale rigide și altul în care tradiția rusă este reintegrată într-o Europă pluricentrică. În acest sens, imaginarul panslavist continuă să opereze nu doar în forme declarative, ci și ca fundal simbolic al unor controverse privind identitatea, canonul și apartenența.

Capitolul al treilea radicalizează această problematică, deplasând-o din registrul eseistic și conceptual în cel al confruntării poetice și polemice explicite. Dacă în capitolul anterior Brodski apărea ca participant la o dispută privind statutul culturii ruse în Europa, aici el devine obiectul unei contestări directe, poemul său *La independența Ucrainei* (1991) fiind analizat ca punct de declanșare al unei polemici transnaționale. Textul este interpretat ca nod discursiv în care tropii panslaviști sunt reactivați într-un registru macronațional. „Rudenii” est-slavi nu mai apare ca figură benignă a proximității culturale, ci ca instrument de disciplinare simbolică și de delegitimare a diferenței ucrainene. Capitalul cultural al autorului

este convertit în autoritate normativă, iar apelul la canonul rus devine vehiculul unei ierarhii implicate între centru și periferie, între cultura (rusă) care legitimează și diferența (ucraineană) plasată sub semnul suspiciunii. În această lectură, poemul nu este redus la o reacție emoțională la destrămarea URSS, ci analizat ca performare textuală a unui imaginar în care fraternitatea funcționează ca tehnică de subordonare simbolică.

Răspunsurile Oksanei Zabuško și ale lui Aleksandr Bîvșev sunt relevante pentru demonstrația capitolului, deoarece nu se limitează la a contrazice poziția brodskiană, ci reconfigurează întregul cadru al polemicii. La Zabuško, accentul se deplasează de la genealogie și autoritate culturală către experiență, etica adresării și coexistența suverană; „rudenia” imperială este deconstruită ca dispozitiv discursiv, iar vocabularul fraternității este expus ca posibilă mască a dominației. La Bîvșev, demitologizarea „lumii ruse” și resemantizarea fraternității produc o redistribuire a sensurilor în care solidaritatea nu mai este subsumată unei centralități ruse, ci desprinsă de logica hegemonică. În această configurație, literatura nu mai funcționează ca simplu cadru de reprezentare, ci ca spațiu de conflict în care legitimitatea însăși a imaginarii panslavist este pusă în discuție. Tropii săi sunt expuși ca instrumente de constrângere, iar „fraternitatea” apare ca noțiune profund politizată, traversată de asimetrii.

Capitolul al patrulea schimbă din nou registrul și se concentrează asupra lui Aleksandr Soljenițîn, în ale cărui cărți din anii 1990 imaginarii panslavist capătă forma unui proiect de reconstrucție identitară după destrămarea Uniunii Sovietice. O contribuție centrală a capitolului constă în evidențierea dublei mișcări care structurează discursul soljeniținian: pe de o parte, respingerea explicită a panslavismului clasic, asociat expansionismului și proiectelor imperiale ale secolului al XIX-lea; pe de altă parte, reconfigurarea unui nucleu panslavist restrâns, centrat pe unitatea est-slavă și legitimat printr-un vocabular moral, spiritual și istoric. Nu este vorba, astfel, de o ruptură propriu-zisă, ci de o resemantizare: universalismul panslavist este substituit de o formulă panrusistă, mai limitată în extensie, dar nu mai puțin normativă. Imaginarii unității nu dispare, ci este convertit într-un proiect de reîntemeiere a „Rusiei istorice” și a unei comunități trislave prezentate ca normă originală.

Capitolul insistă asupra faptului că limbajul moral și spiritual al lui Soljenițîn nu neutralizează implicațiile politice ale discursului său, ci contribuie la disimularea lor. Noțiuni precum „spiritualitate”, „memorie”, „unitate organică” sau „comunitate istorică” funcționează simultan ca resurse de legitimare și ca mecanisme de naturalizare a unei opțiuni politico-

identitare. Proiectul soljeniținian oscilează, astfel, între etică și geopolitică, între solidaritate și hegemonie, între tentativa declarată de a depăși imaginarul imperial și rearticularea acestuia într-o formă adaptată contextului postsovietic. În același timp, receptarea postcomunistă a lui Soljenițin a tins să marginalizeze această dimensiune, privilegiind imaginea moralistului și a criticii totalitarismului în detrimentul implicațiilor sale identitar-geopolitice. În ansamblu, lectura propusă arată că imaginarul panslavist continuă să funcționeze, la Soljenițin, ca principiu de organizare a unei comunități normative, chiar și atunci când este explicit contestat.

Capitolul al cincilea examinează proza lui Andrei Makine și modul în care anumite motive slavofile sunt dislocate din registrul doctrinar și integrate într-o economie narativă marcată de exil, memorie și hibridizare culturală. În raport cu Soljenițin, imaginarul nu mai apare aici ca proiect explicit de reconstrucție identitară, ci ca dispozitiv estetic ambivalent. Rusia este configurată simultan ca spațiu al profunzimii spirituale, al memoriei și al traumei, în timp ce Occidentul este investit, la rândul său, cu o dublă valență: emancipatoare și, în același timp, alienantă. Opoziția Rusia–Occident, centrală în tradiția slavofilă, nu este reiterată mecanic, ci transpusă într-o poetică a nostalgiei și a identității instabile.

Capitolul urmărește modul în care teme precum „sufletul rus”, valorizarea interiorității, comunitatea organică sau mitologizarea feminității sunt reinterpretate într-un context postcomunist și transnațional. Această deplasare nu echivalează cu o continuitate doctrinară strictă: Makine nu reproduce opozițiile slavofile canonice, ci le transformă în instrumente de explorare a unei apartenențe fracturate. Totuși, chiar în această formă estetizată și interiorizată, imaginarul continuă să structureze diferența și să ofere cadre de interpretare pentru relația dintre Rusia și Occident. Discursul își asumă astfel un caracter hibrid, în care tensiunile nu sunt rezolvate, ci menținute într-un echilibru instabil ce devine motorul reflecției identitare. În acest sens, lectura propusă confirmă una dintre tezele majore ale lucrării: imaginarul panslavist sau slavofil nu operează exclusiv în registre explicit ideologice, ci poate persista și în forme estetice, afective și memoriale, fără a-și pierde funcția de organizare simbolică.

Capitolul final, consacrat imaginarului panslavist în contextul războiului ruso-ucrainean, constituie punctul de maximă tensiune al întregii cercetări. Imaginarul nu mai apare aici doar ca fundal polemic sau ca repertoriu cultural resemantizat, ci ca instrument activ de legitimare geopolitică și, simultan, ca discurs aflat într-o criză profundă.

Rearticularea contemporană a unor teme precum unitatea est-slavă, fraternitatea popoarelor sau misiunea protectoare a Rusiei nu are doar funcție retorică, ci participă direct la justificarea unor proiecte revizioniste și a violenței politice și militare. În acest cadru, fraternitatea, unitatea și originea comună nu mai pot fi tratate ca simple formule identitare, ci trebuie înțelese ca elemente ale unui dispozitiv discursiv orientat spre legitimarea dominației.

În paralel, lectura romanului *Albinele gri* de Andrei Kurkov arată că acest mecanism ideologic se dezintegrează în momentul confruntării cu experiența concretă a războiului. În spațiul cotidianului, unde viața este redusă la practici de supraviețuire, delimitare și adaptare, vocabularul fraternității își pierde consistența. Destrămarea imaginarului panslavist nu se produce doar la nivelul criticii politice sau al contra-discursului intelectual, ci în însăși textura vieții trăite: spațiul, identitatea și limbajul încetează să mai susțină ideea unei comunități est-slave organice. Războiul expune astfel fără rest implicațiile politice ale acestui imaginar și îi dezvăluie caracterul de ficțiune hegemonică. Dacă în alte contexte el putea funcționa ca repertoriu ambivalent, aici își atinge simultan maxima vizibilitate și punctul de criză.

Concluzia generală rezultă din articularea acestor secvențe analitice și indică faptul că imaginarul panslavist nu dispare; dimpotrivă, persistă tocmai prin flexibilitatea sa, prin capacitatea de a se adapta și de a fi reactivat în contexte istorice diferite. Această persistență nu dovedește însă viabilitatea unui proiect comunitar, ci eficiența unui mecanism de rearticulare simbolică și ideologică. În toate cazurile discutate – de la genealogia romantică până la războiul ruso-ucrainean – reapare aceeași tensiune constitutivă dintre solidaritate și hegemonie, dintre promisiunea unității și producerea asimetriei. Naturalizarea unității, prezentarea ei ca evidență originală sau ca destin istoric, se dovedește a fi una dintre cele mai eficiente tehnici de disimulare a dominației. În acest sens, concluzia nu este aceea a unui eșec conjunctural al panslavismului, ci a unei limite structurale: incapacitatea de a genera o formă de comunitate care să nu reproducă raporturi de putere inegale.

Un alt rezultat major constă în revalorizarea literaturii ca spațiu critic privilegiat pentru analiza acestor procese. Literatura nu este tratată ca simplu ecou al ideologiilor, ci ca loc de producere, circulație, contestare și deconstrucție a acestora. Polemica dintre Brodski și Kundera, confruntarea Brodski-Zabușko-Bîvșev, discursul lui Soljenițin, proza lui Makine și lectura lui Kurkov arată că imaginarul panslavist nu poate fi înțeles în afara formelor sale literare și discursive. Tocmai literatura face vizibile zonele de tensiune pe care discursul politic tinde să le estompeze: modul în care fraternitatea poate deveni instrument de

disciplinare, memoria poate legitima o normă comunitară, iar identitatea culturală poate masca proiecte de putere. Din această perspectivă, demersul propune nu doar o cartografiere a manifestărilor contemporane ale imaginarului panslavist, ci și un mod de a le interoga critic din interiorul textelor care le pun în scenă.

În ansamblu, lucrarea oferă o contribuție dublă. Pe de o parte, extinde studiul panslavismului dincolo de limitele istoriei doctrinare, propunând o abordare centrată pe imaginar, resemantizare și mobilitate simbolică. Pe de altă parte, arată că formele contemporane ale acestui imaginar nu pot fi desprinse de raporturile de putere pe care le structurează și le legitimează. De la romantismul herderian și panslavismul cultural timpuriu până la configurațiile macronaționale postsovietice și la criza produsă de războiul ruso-ucrainean, traseul reconstituit evidențiază faptul că panslavismul a supraviețuit tocmai datorită ambiguității sale constitutive. Aceeași ambiguitate, care îi asigură flexibilitatea retorică, îi marchează însă și limitele: imposibilitatea de a susține o formă de unitate care să nu reproducă, sub diferite forme, inegalitatea și dominația. În această lumină, imaginarul panslavist nu apare ca vestigiu inert al unei ideologii încheiate, ci ca mecanism încă activ, a cărui eficiență depinde de capacitatea de a transforma relații istorice contingente în reprezentări ale comunității prezentate drept naturale și incontestabile.

Bibliografie

Surse primare

- Bîvşev, Aleksandr, „La independența Ucrainei [На независимость Украины]”, 2015, in Katrin Schlund, „What Makes a Poem Aggressive? A Comparison of Joseph Brodsky’s and Aleksandr Byvshev’s Versions of ‘На независимость Украины’ [On the Independence of Ukraine]”, in *IZfK*, 10, 2023, pp. 165-208.
- Brodski, Iosif, „La independența Ucrainei” [На независимость Украины]”, 1991, in Katrin Schlund, „What Makes a Poem Aggressive? A Comparison of Joseph Brodsky’s and Aleksandr Byvshev’s Versions of ‘На независимость Украины’ [On the Independence of Ukraine]”, in *IZfK*, 10, 2023, pp. 165–208.
- Brodski, Iosif, „Iosif Brodski – La independența Ucrainei (1992)” [„Иосиф Бродский – На независимость Украины (1992)”], in *YouTube*, înregistrare video postată de Elvis Presley în 9 aprilie 2015, URL: <https://www.youtube.com/watch?v=grFRNnPePJw>, accesat în 20.06.2023.
- Brodsky, Joseph, „Why Milan Kundera is wrong about Dostoevsky”, in *New York Times*, 17 februarie 1985, URL: <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/00/09/17/specials/brodsky-kundera.html>, accesat în 10.07.2024.
- Bulgakov, Mihail, *Inimă de câine*, trad. de Gabriela Abăluță, prefață de Lucian Pricop, București, Editura Cartex, 2022.
- Cehov, Anton Pavlovici, *O mică glumă*, trad. Antoaneta Olteanu, București, Editura ALL, 2012.
- Kundera, Milan, „An Introduction to a Variation”, in *New York Times*, 6 ianuarie 1985, URL: <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/98/05/17/specials/kundera-variation.html>, accesat în 10.07.2024.
- Kundera, Milan, *Cortina*, trad. Vlad Russo, București, Humanitas, 2008.
- Kurkov, Andrei, *Albinele gri*, rad. Antoaneta Olteanu, Pitești, Paralela 45, 2022.
- Lermontov, Mihail, „Adio, nespălat imperiu” („Прощай, немытая Россия”), in *Poezie.ro*, trad. de Ion Hadârcă, postat în 24.07.2009, URL: https://www.poezie.ro/index.php/poetry/13898176/Adio,_nesp%C4%83lat_imperiu, accesat în 24.06.2023.
- Makine, Andrei, *Confession d’un porte-drapeau déchu*, Paris, Folio, 1996.

- Makine, Andreï, *Fiica unui erou al Uniunii Sovietice*, trad. Ileana Cantuniari, București, Humanitas, 2008.
- Makine, Andreï, *Franța pe care uităm s-o iubim*, trad. Gabriela Creția, București, Humanitas, 2008.
- Makine, Andreï, *Pe vremea fluviului Amur*, trad. Emanoil Marcu, Iași, Polirom, 2017.
- Makine, Andreï, *Recviem pentru Est*, trad. Ileana Cantuniari, Iași, Polirom, 2015.
- Makine, Andreï, *Testamentul francez*, trad. Virginia Baci, București, Univers, 1997.
- Andreï Makine, *Femeia care aștepta*, trad. Dan Radu Stănescu, Iași, Polirom, 2019.
- Andreï Makine, *Viața unui bărbat necunoscut*, trad. Vlad Stroescu, Iași, Polirom, 2016.
- Pușkin, Aleksandr, *Poltava*, trad. George Lesnea, București, Editura Cartea rusă, 1949.
- Soljenițin, Aleksandr Isaievici, *Căderea imperiului comunist sau cum să reîntemeiem Rusia*, trad. Natalia Cantemir, București, Editura Rampa și Ecranul, 1991.
- Soljenițin, Aleksandr, „Casa Matrionei”, in *Casa Matrionei. Incident la gara din Kocetovka. Povestiri*, trad. Ana Mihăilescu, București, Humanitas, 2010, pp. 5-76.
- Soljenițin, Aleksandr, *Arhipelagul Gulag*, vol. 3, 1918-1956, traducere, note și tabel cronologic de Nicolae Iliescu, postfață de Ion Vasile Șerban, București Editura Univers, 1998.
- Soljenițin, Aleksandr, *Chestiunea Rusă la sfârșit de secol XX*, traducere din rusă de Boris Buzilă, prefață de Alexandru Paleologu, București, Editura Anastasia, 1995.
- Soljenițin, Aleksandr, *Rusia sub avalanșă*, trad. Inna Cristea, București Humanitas, 2000.
- Solzhenitsyn Aleksandr Isaevich, *A World Split Apart: Commencement Address Delivered at Harvard University, June 8, 1978*, English and Russian Edition, New York, HarperCollins, 1979.
- Zabușko, Oksana, „Crimeea. Ialta. Rămas-bun imperiului” [„Крим. Ялта. Прощання з імперією”], in *Poetyka.uazone*, 1993, URL: <https://poetyka.uazone.net/default/pages.phtml?place=zabuzhko&page=zabuzhko017>, accesat în 21.06.2024.
- Zabușko, Oksana, „Rămas-bun imperiului: câteva tușe pentru un portret” [„Прощання з імперією: кілька штрихів до портрета”], in *Дух і Літера*, 3-4, 1998, URL: <https://exlibris.org.ua/zabuzko/r07.html>, accesat în 21.06.2024.

Surse secundare

- Albertini, Luigi, *The Origins of the War of 1914*, vol. I: *European Relations from the Congress of Berlin to the Eve of the Sarajevo Murder*, traducere și editare de Isabella M. Massey, Londra, Oxford University Press, 1952.
- Ambrosio, Thomas, „The geopolitics of Slavic Union: Russia, Belarus, and multipolarity”, in *Geopolitics*, vol. 4, nr. 3, 2019, pp. 73-90.
- Anderson, Benedict, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, Londra & New York, Verso, 2006.
- Anderson, M. S., *The Eastern Question, 1774-1923: A Study in International Relations*, Londra, Macmillan, 1966.
- Andrew, Joe, Katharine Hodgson, Robert Reid & Alexandra Smith (coord.), *Joseph Brodsky and Modern Russian Culture*, Leiden & Boston, Brill, 2024.
- Angaut, Jean-Christophe, „Revolution and the Slav Question: 1848 and Mikhail Bakunin”, in Douglas Moggach & Gareth Stedman Jones (coord.), *The 1848 Revolutions and European Political Thought*, Cambridge University Press, 2018, pp. 405-428.
- Așnin, F.D. & V. M. Alpatov, „*Dosarul slaviștilor*”: *anii '30* [„Дело славистов”: 30-е годы], ed. N. I. Tolstoi, Moscova, Nasledie, 1994.
- Austin, J.L., *Cum să faci lucruri cu vorbe*, trad. Sorana Corneanu, prefată de Vlad Alexandrescu, Pitești, Editura Paralela 45, 2005.
- Babeți, Adriana, „Kundera după Kundera. Tragedia Europei Centrale?”, in *Dilema Veche*, nr. 943, 5-11 mai 2022, URL: <https://dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/kundera-dupa-kundera-tragedia-europei-centrale-634556.html>, accesat în 10.07.2024.
- Babeți, Adriana; Ungureanu, Cornel (coord.), *Europa centrală. Nevroze, dileme, utopii*, Iași, Polirom, 1997.
- Bachelard, Gaston, *Aerul și visele. Eseu despre imaginația mișcării*, traducere de Angela Martin, București, Editura Univers, 1997.
- Bachelard, Gaston, *Apa și visele. Eseu despre imaginația materiei*, traducere de Irina Mavrodin, București, Editura Univers, 1995.
- Bachelard, Gaston, *Pământul și reveriile voinței*, traducere de Irina Mavrodin, București, Editura Univers, 1998.
- Bachelard, Gaston, *Poetica spațiului*, traducere de Irina Bădescu, prefată de Mircea Martin, Pitești-București, Editura Paralela 45, 2003.

- Bachelard, Gaston, *Psihanaliza focului*, traducere de Lucia Ruxandra Munteanu, București, Editura Univers, 1989.
- Baczko, Bronislaw, *Les imaginaires sociaux: mémoires et espoirs collectifs*, Paris, Editura Payot, 1984.
- Baker, Susan, „Pan-Slavism in the Balkans: A Historical View,” in Mikhail Suslov, Marek Čejka, Vladimir Đorđević (coord.), *Pan-Slavism and Slavophilia in Contemporary Central and Eastern Europe: Origins, Manifestations and Functions*, New York, Palgrave Macmillan, Springer International Publishing, 2023, pp. 59-73.
- Bakunin, Mihail, „Appeal to the Slavs”, in *Bakunin on Anarchy: Selected Works by the Activist-Founder of World Anarchism*, editată, tradusă și cu o introducere Sam Dolgoff, prefață de Paul Avrich, New York, Alfred A. Knopf, 1972, pp. 63-68.
- Barguillet Hauteloire, „Andreï Makine ou l'héritage accablant”, in *Interligne*, 4 martie 2016, URL: <https://interligne.over-blog.com/article-liste-des-articles-de-la-rubrique-litterature-88826012.html>, accesat în 19.06.2023.
- Barthes, Roland, „La mort de l'auteur”, in *La bruissement de la langue*, Paris, Seuil, 1984, pp. 61-67.
- Batowski, Henryk, „The Poles and Their Fellow Slavs 1848-1849”, in *The Slavonic and East European Review*, Vol. 27, No. 69 (mai), 1949, pp. 404-413.
- Bărbuceanu, Ionela, *Imagini ale Rusiei la Andrei Makine*, București, Editura Universității din București, 2016.
- Bendix, Alexander, „Constructive Role Ambiguity and How Russia Couldn't 'Get Away' with Its 2022 Ukrainian Invasion”, in *Central European Journal of International & Security Studies*, vol. 16, nr. 3, 2022, pp. 108-130.
- Berdiaev, Nikolai A., „Gândurile lui Faust din pragul morții” [„Предсмертные мысли Фауста”], in *Lib.ru*, 1921, URL: http://az.lib.ru/b/berdjaew_n_a/text_1921_predsmertnye_mysli.shtml, accesat în 12.02.2026
- Berman, Harold J., „The Weightier Matters of the Law”, in Ronald Berman (ed.), *Solzhenitsyn at Harvard The Address, Twelve Early Responses, and Six Later Reflections*, Washington, D.C., Ethics and Public Policy Center, 1980, pp. 99-114.
- Bernstam, Mikhail S., „Solzhenitsyn: The Russian Liberal”, in Harold Bloom (coord.), *Alexander Solzhenitsyn: Modern Critical Views*, Philadelphia, Chelsea House Publishers, 2001, pp. 113-126.

- Bertelsen, Olga, „Joseph Brodsky’s imperial consciousness”, in *Scripta Historica*, nr. 21, 2015, pp. 263-289.
- Besançon, Alain, *Sfânta Rusie*, trad. Vlad Russo, București, Humanitas, 2013.
- Bethea, David, „The Brodsky Legacy: Looking Backwards, Looking Forward”, in *Joseph Brodsky and Modern Russian Culture*, ed. Joe Andrew, Katharine Hodgson, Robert Reid & Alexandra Smith, Leiden & Boston, Brill, 2024, pp. 96-125.
- Bird, Robert, „General Introduction”, in *On spiritual unity: A Slavophile reader / Aleksei Khomiakov, Ivan Kireevsky, with essays by Nikolai Berdiaev, Pavel Florensky, and Yury Samarin*, trad. și coord. Boris Jakim & Robert Bird, Hudson NY, Lindisfarne Books, 1998, pp. 7-25.
- Bîvșev, Aleksandr, „Poetul rus Aleksandr Bîvșev a răspuns versurilor antiucrainene ale lui Iosif Brodski” [„Российский поэт Александр Бывшев ответил на антиукраинские стихи Иосифа Бродского”], in *Glavnoe.in.ua*, February 21, 2015, URL: <https://glavnoe.in.ua/news/n214407>, accesat în 24.06.2024.
- Bloom, Harold (coord.), *Alexander Solzhenitsyn: Modern Critical Views*, Philadelphia, Chelsea House Publishers, 2001.
- Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, traducere de Tatiana Mochi, București, Editura Humanitas, 1998.
- Boldin, Vladimir Alekseevici, *Evoluția conceptelor politice panslaviste la începutul secolului al XX-lea (pe baza revistei „Slavianskii vek”, 1900–1904)* [Эволюция панславистских политических концепций в начале XX века (на примере журнала «Славянский век», 1900–1904)], teză de doctorat, coordonator științific A.A. Șîrineanț, Moscova, 2018.
- Bondarenko, Vladimir, *Brodski, poet rus [Бродский: Русский поэт]*, Moscova, Molodaia gvardiia, 2015, URL: https://royallib.com/book/bondarenko_vladimir/brodskiy_russkiy_poet_.html, accesat în 21.06.2024.
- Bourdieu, Pierre, *Language and Symbolic Power*, trad. Gino Raymond și Matthew Adamson, Harvard University Press, 1991.
- Boym, Svetlana, *The Future of Nostalgia*, New York, Basic Books, 2001.
- Braga, Corin, „Imagination, imaginaire, imaginal. Three Concepts for Defining Creative Fantasy”, in *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, vol. 6, nr. 16, 2007, pp. 59-68.

- Braga, Corin, Corin Braga (coord.), *Concepte și metode în cercetarea imaginarului. Dezbaterile Phantasma*, Iași, Polirom, 2007.
- Braga, Corin, „Altérité et imaginaire”, in *Caietele Echinox*, nr. 36, 2019: *Imaginaires de l'altérité : Pour une approche anthropologique*, pp. 21–33.
- Braga, Corin (coord.), *Enciclopedia imaginariilor din România, Vol. 1: Imaginarul literar*, Iași, Editura Polirom, 2020.
- Brand, Glen, *Kundera. An Annotated Bibliography*, New York & London, Garland Publishing, 1988.
- Brubaker, Rogers, *Ethnicity without Groups*, Cambridge, Massachusetts / London, England, Harvard University Press, 2004.
- Buleu, Constantina Raveca, *Paradigma puterii în secolul al XIX-lea*, București, Ideea Europeană, 2011.
- Buruma, Ian & Avishai Margalit, *Occidentalismul: Războiul împotriva Occidentului: scurtă istorie a urii față de Vest*, trad. Anca Bărbulescu, București, Humanitas, 2016.
- Bușin, Vladimir, *Aleksandr Soljenițin: geniul primului scuipat* [Бушин, Владимир, *Александр Солженицын: гений первого плевок*], Moscova, Narod protiv, 2005.
- Butler, Judith, *Excitable Speech: A Politics of the Performative*, Londra, Routledge, 1997.
- Casanova, Pascale, *Republica mondială a literelor*, trad. Cristina Bîzu, București, Curtea Veche, 2007.
- Ceaadaev, Piotr, *Scrisori filozofice, urmate de Apologia unui nebun*, traducere și note de Janina Ianoși, prezentare de Ion Ianoși, București, Humanitas, 1993.
- Certeau, Michel de, *L'invention du quotidien I: Arts de faire*, Paris, Gallimard, 1990.
- Certok, M., „Vasili Agapkin și marșul «Un adio al femeii slave»” [„Василий Агапкин и его марш «Прощание славянки»”], in *Moskva*, noiembrie 2011, versiune arhivată în Internet Archive, URL: <https://web.archive.org/web/20120123224148/http://slavyanka2012.ru/content/view/27/210/>, accesat în 13.03.2025.
- Cesereanu, Ruxandra, *Gulagul în conștiința românească: memorialistica și literatura închisorilor și lagărelor comuniste. Eseu de mentalitate*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Iași, Polirom, 2005.
- Chernetsky, Vitaly, „Silences and Displacements: Revisiting the Debate on Central European Literature from a Ukrainian Perspective”, in *Zeitschrift für Slavische Philologie*, 72, nr. 1, 2016, pp. 69-84.

- Cherniavsky, Michael, „«Holy Russia»: A Study in the History of an Idea”, in *The American Historical Review*, vol. 63, nr. 3, 1958, pp. 617-637.
- Chilea-Matei, Cristina-Ioana, *Problématique de l'identité littéraire. Comment devenir écrivain français. Andrei Makine, Vassilis Alexakis, Milan Kundera et Amin Maalouf*, teză de doctorat, Département de littérature française, Université Jean Monnet/ Université Alexandru Ioan Cuza, 2010.
- Christoff, Peter K., *K.S. Aksakov, A Study in Ideas, Vol. III: An Introduction to Nineteenth-Century Russian Slavophilism*, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1982.
- Christoff, Peter K., *An Introduction to Nineteenth-century Russian Slavophilism: Iu. F. Samarin*, Londra & New York, Routledge, 2020.
- Chung, E. și Pechenkina, A. O., „Testing the Effects of Group-Affirmation in Active Conflict: Ukrainians' Trust toward Russia”, in *PLoS ONE*, vol. 18, nr. 5, 2023, e0270266, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0270266>, pp. 1-19.
- Clément, Murielle Lucie, *Andrei Makine. Présence de l'absence: une poétique de l'art (photographie, cinéma, musique)*, teză de doctorat, Université d'Amsterdam, Département des Lettres et culture françaises, 2008.
- Clément, Murielle Lucie, *Andrei Makine: l'ekphrasis dans son œuvre*, Amsterdam, Rodopi, 2011.
- Clowes, Edith W., *Russia on the Edge Imagined Geographies and Post-Soviet Identity*, Ithaca, Cornell University Press, 2011.
- Corley, Felix, *Religion in the Soviet Union: An Archival Reader*, London, Palgrave Macmillan, 1996.
- Curtis, James M., „Solzhenitsyn's Traditional Imagination: Tolstoy”, in Harold Bloom (coord.), *Alexander Solzhenitsyn: Modern Critical Views*, Philadelphia, Chelsea House Publishers, 2001, pp. 13-72.
- Danilevski, N.I., „Războiul pentru Bulgaria” [„Война за Болгарию”], in *Culegere de articole politice și economice* [Сборник политических и экономических статей], Sankt Petersburg, Tipografia fraților Panteleev, 1890, pp. 31-138.
- Danilevski, N.I., „Vai de învingători!” [„Горе победителям!”], in *Culegere de articole politice și economice* [Сборник политических и экономических статей], Sankt Petersburg, Tipografia fraților Panteleev, 1890, pp. 139-219.
- Danilevski, N.I., *Rusia și Europa: o privire asupra relațiilor culturale și politice ale lumii slave cu cea germano-romanică*, editare, postfață și comentarii de S. A. Vaigacev,

- Moscova, Editura Kniga, 1991 [Данилевский, Н. Я., *Россия и Европа: Взгляд на культурные и политические отношения Славянского мира к Германо-Романскому*, Составление, послесловие, комментарии. С.А. Вайгачев, Москва, Издательство Книга, 1991].
- Deavel, David P. & Jessica Hooten Wilson (coord.), *Solzhenitsyn and American Culture: The Russian Soul in the West*, Indiana, University of Notre Dame Press, 2020.
- Debord, Guy, *Societatea spectacolului*, trad. Cristina Savoiu, București, RAO, 2011.
- Deciu Ritivoi, Andreea, *Intimate Strangers: Arendt, Marcuse, Solzhenitsyn, and Said in American Political Discourse*, New York, Columbia University Press, 2014.
- DeDominicis, Benedict Edward, „Pan-Slavism and Soft Power in Post-Cold War Southeast European International Relations: Competitive Interference and Smart Power in the European Theatre of the Clash of Civilizations”, in *The International Journal of Interdisciplinary Civic and Political Studies*, vol. 12, nr. 3, 2017, pp. 1–17.
- Deleuze, Gilles și Guattari, Felix, *Kafka: pentru o literatură minoră*, traducere de Bogdan Ghiu, București, Editura ART, 2007.
- Derrida, Jacques, „Structura, semnul și jocul în discursul științelor umane”, in *Scritura și diferența*, traducere și note de Bogdan Ghiu, București, Univers, 1998, pp. 375-376.
- Desnitsky, Andrei, „De-imperializing Joseph Brodsky: ‘On the Independence of Ukraine’ and Other Poems”, in *Studies in East European Thought*, 76, nr. 4, 2023, pp. 609–622.
- Devlin, Judith, *Slavophiles and Commissars: Enemies of Democracy in Modern Russia*, New York, St. Martin's Press, 1999.
- Diec, Joachim, „Russian Pan-Slavism and its Concept of Europe”, in *L'Europa dei nazionalisti: Prospettive storiche*, Milano, Editura FrancoAngeli, 2020, pp. 113–124.
- Dimock, Wai Chee, „A Theory of Resonance”, in *PMLA*, Vol. 112, No. 5 (Oct., 1997), pp. 1060-1071.
- Dmitriev, M. B., Gurianova, N. C., Bulanin, D. M., Sirenov, A. B., Korenevskiy, A. B., „Teoria «Moscova – a Treia Romă»: Texte și Contexte” [„Теория «Москва – Третий Рим»: Тексты и контексты”], in *Studia Slavica et Balcanica Petropolitana*, 2023. № 2. pp. 67-98. DOI <https://doi.org/10.21638/spbu19.2023.205>
- Đorđević, Vladimir, Marek Čejka, Ondřej Mocek & Martin Hrabálek, „Beyond Contemporary Scholarship and toward Exploring Current Manifestations of Pan-Slavism”, in *Canadian-American Slavic studies*, 55(2), 2021, p. 147-159.

- Dorđević, Vladimir, Mikhail Suslov, Marek Čejka, Ondřej Mocek & Martin Hrabálek, „Revisiting Pan-Slavism in the Contemporary Perspective”, in *Nationalities Papers*, 51, nr. 1, 2023, pp. 1-13.
- Du Bois, W.E.B., *The Souls of Black Folk*, cu o introducere de Henry Louis Gates Jr., New York, Bantam Books, 1989.
- Duffy, Helena, „Grandmothers and Uncles: The Role and Status of Old People in Lidia Bobrova's Babousya and Andrei Makine's Novels”, in *Forum for Modern Language Studies* Vol. 47, No. 2, 2011, pp. 157-169.
- Duffy, Helena, *World War II in Andrei Makine's Historiographic Metafiction*, Leiden, Boston, Brill Publishers, 2018.
- Duncan, Peter J., *Russian Messianism: Third Rome, Revolution, Communism and After*, Londra & New York, Routledge, 2000.
- Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, traducere de Marcel Aderca, București, Editura Univers, 1977.
- Durand, Gilbert, *Aventurile imaginii. Imaginația simbolică, imaginarul*, traducere de Muguraș Constantinescu și Anișoara Boboce, București, Editura Nemira, 1999.
- Edling, Susana Rabow, *Slavophile Thought and the Politics of Cultural Nationalism*, Albany, State University of New York Press, 2006.
- Emerson, Caryl, „The Word of Aleksandr Solzhenitsyn”, in Harold Bloom (coord.), *Alexander Solzhenitsyn: Modern Critical Views*, Philadelphia, Chelsea House Publishers, 2001, pp. 171-182.
- Fernandez, Dominique, *Dictionnaire amoureux de la Russie*, Paris, Plon, 2004.
- Ferreira, Marcos Farias, „Apropos Kundera & Brodsky: Uncovering the Role of Literary Querelles about the Meaning of Europe”, in *Negócios Estrangeiros*, nr. 13, 2008 , pp. 40-52.
- Figes, Orlando, *Dansul Natașei: O istorie culturală a Rusiei*, trad. Lucia Popovici, Iași, Polirom, 2018.
- Foucault, Michel, *Curajul adevărului. Guvernarea de sine și guvernarea de ceilalți II, cursuri ținute la Colege de France (1982-1983)*, ediție îngrijită de Frédéric Gros sub îndrumarea lui François Ewald și Alessandro Fontana; trad. Bogdan Ghiu și Mădălina Ghiu; postfață de Bogdan Ghiu, Cluj, Editura Idea Design & Print, 2017.
- Fruchtman, Jack Jr., „A Voice From Russia's Past at Harvard”, in Ronald Berman (ed.), *Solzhenitsyn at Harvard The Address, Twelve Early Responses, and Six Later Reflections*, Washington, D.C., Ethics and Public Policy Center, 1980, pp. 43-47.

- Galbraith, John Kenneth, *The Affluent Society*, Boston & New York, Mariner Books, 1998.
- Galeotti, Mark, *O scurtă istorie a Rusiei: de la cneazul Rurik la Vladimir Putin*, trad. Lia Decei, București, Humanitas, 2021.
- Gârneț, Vasile, „Când politica omoară poezia”, in *ZiarulNational.md*, 17 aprilie 2015, URL: <https://www.ziarulnational.md/vasile-garnet-cand-politica-omoara-poezia/>
- Gessen, Keith, „A Note on Brodsky and Ukraine”, in *The New Yorker*, 21 octombrie 2011, URL: <https://www.newyorker.com/books/page-turner/a-note-on-brodsky-and-ukraine>.
- Gessen, Keith, „A Ukrainian Novel Looks Between the Lines of War”, in *The New Yorker*, 18 aprilie 2022, URL: <https://www.newyorker.com/magazine/2022/04/25/a-ukrainian-novel-looks-between-the-lines-of-war>, accesat în 23.04.2025.
- Gillespie, David, „Bartavels, Ortolans and Borshch: France and Russia in the Fictional Worlds of Andrei Makine”, in *Australian Slavonic and East European Studies*, 24:1–2, 2010, pp. 1-18.
- Gillespie, David, „Border Consciousness in the Fictional Worlds of Andrei Makine”, in *Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences*, 5, 2012, pp. 798-811.
- Girardet, Raoul, *Mituri și mitologii politice*, traducere de Daniel Dimitriu, Iași, Institutul European, 1997.
- Gleason, Abbott, „Solzhenitsyn and the Slavophiles”, in *Yale Review*, nr. 65, Autumn 1975, pp. 61-70.
- Gleason, Abbott, *European and Muscovite: Ivan Kireevsky and the Origins of Slavophilism*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1972.
- Goșu, Armand, *Putin, obsesia imperiului*, Iași, Polirom, 2022.
- Greenberg, Marc L., „The Illyrian Movement: A Croatian Vision of South Slavic Unity”, in Joshua A. Fishman and Ofelia García (coord.), *Handbook of Language and Ethnic Identity: The Success-Failure Continuum in Language Identity Efforts*, vol. 2, Oxford University Press, 2010, pp. 364-380.
- Greșnevikov, Anatoli, „Golgota sârbă”, in *Îngrijitorul armoniei rusești*, Rîbinsk, Editura Rîbinskoe Podvorie [Грешневи́ков, Анато́лий, „Сербская Голгофа”, in *Хранитель русского Лада*, Рыбинск, Издательство Рыбинское подворье], 2006 URL: <https://www.booksite.ru/belov/hranitel/2.htm>, accesat în 20.07.2020.
- Grigorieva, A.A., *Panslavismul: Ideologie și politică (anii 40 ai sec. XIX – începutul sec. XX)*, Irkutsk, Editura Asprint, 2013 [Григорьева, А.А., *Панславизм: идеология и*

- политика (40-е годы XIX – начало XX вв.), Иркутск, Издательство Аспринт, 2013].
- Grigorieva, Anna A., „Pan-Slavism in central and southeastern Europe”, in *Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences* 1, nr. 3, 2009, pp. 13-21.
- Grigorieva, Anna Alexandrovna, „Problema panslavismului în istoriografia sovietică”, in *Almanahul științei și educației contemporane* [Анна Александровна Григорьева, „Проблема панславизма в советской историографии”, in *Альманах современной науки и образования*], № 4 (59), 2012, pp. 69-71.
- Grigorova, Darina, „The Post-Yugoslav Balkans in the Ideological War between Russia and NATO”, in Nebojša Vuković (coord.), *David vs. Goliath: NATO War against Yugoslavia and its Implications*, Belgrad, Institute of International Politics and Economics, 2019, pp. 292–303.
- Grinberg, Marat, „Rethinking Joseph Brodsky: Imperialism, Conservatism, and the Primacy of Aesthetics”, in *Joseph Brodsky and Modern Russian Culture*, ed. Joe Andrew, Katharine Hodgson, Robert Reid & Alexandra Smith, Leiden & Boston, Brill, 2024, pp. 177–199.
- Gross, Irena Grudzinska, *Czesław Miłosz and Joseph Brodsky: Fellowship of Poets*, New Haven & London, Yale University Press, 2009.
- Guins, George C., „The Degeneration of Pan-Slavism”, in *The American Journal of Economics and Sociology*, Vol. 8, No. 1 (Oct.), 1948, pp. 50-59.
- Guins, George C., „The Politics of Pan-Slavism”, in *The American Journal of Economics and Sociology*, Vol. 8, No. 2 (Jan.) 1949, pp. 125-132.
- Hantsch, H., „Pan-Slavism, Austro-Slavism, Neo-Slavism: The All-Slav Congresses and the Nationality Problems of Austria-Hungary”, in *Austrian History Yearbook*, 1965, nr. 1, pp. 23-37;
- Haraksim, Ludovít, „Slovak Slavism and Panslavism”, in Mikuláš Teich, Dušan Kováč și Martin D. Brown (coord.), *Slovakia in History*, Cambridge, Editura Cambridge University Press, 2011, pp. 101–119.
- Harmath, Erzsebet, *Andrei Makine*, „Geopoetique d'un écrivain mineur”, teză de doctorat, Szeget, 2011.
- Heim, Michael Henry, *The Russian Journey of Karel Havlíček Borovský*, München, Verlag Otto Sagner, 1979.
- Heim, Michael Henry, *The Russian Journey of Karel Havlíček Borovský*, München, Verlag Otto Sagner, 1979.

- Hellebust, Rolf, „The Real St. Petersburg”, in *The Russian Review*, Vol. 62, Nr. 4 (Oct., 2003), pp. 495-507.
- Herder, Johann Gottfried, *Ideas for the Philosophy of the History of Mankind*, coord. și trad. de Gregory Martin Moore, Princeton University Press, 2024.
- Homiakov, A.S., „Biserica este una”, in Homiakov A.S., *Opere complete*, vol. 2 [Хомяков, А. С., „Церковь одна”, in Хомяков А. С., *Полное собрание сочинений*, Т. 2], Moscova: Tipo-lit. T-va I. N. Kuşnerev & Co., 1907, pp. 3-26
- Homiakov, A.S. „Scrisoare către redactorul «L’Union Chrétienne» despre sensul cuvintelor «catolic» și «sobornic», cu referire la discursul părintelui Gagarin, iezuitul”, in Homiakov A.S., *Opere complete*, vol. 2 [Хомяков, А.С., „Письмо к редактору «L’Union Chrétienne» о значении слов «кафолический» и «соборный» по поводу речи отца Гагарина, иезуита”, in Хомяков А. С., *Полное собрание сочинений*, Т. 2], Moscova: Tipo-lit. T-va I. N. Kuşnerev & Co., 1907, pp. 305-314.
- Homiakov, A.S., „Despre vechi și nou”, in *Scrieri în două volume*. Vol. 1: *Lucrări de istoriografie*, Moscova, Editura Medium, 1994, pp. 456-470 [Хомяков, А.С., „О старом и новом”, в: *Сочинения в двух томах*. Том 1: *Работы по историософии*, Москва, издательство Медиум, 1994, сс. 456–470].
- Horowitz, Irving Louis, „Preface I: The Washington, DC Addresses: An Amnesty International of One”, in *Aleksandr Solzhenitsyn, Detente, Democracy and Dictatorship*, ediția a 3-a, cu o introducere de Daniel J. Mahoney, Routledge, London & New York, 2009, pp. 1-10.
- Huntington, Samuel H., *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, trad. Radu Carp, prefață de Iulia Motoc, București, Antet, 1997.
- Ianoși, Ion, „Prezentare”, in Piotr Ceaadaev, *Scrisori filozofice, urmate de Apologia unui nebun*, traducere și note de Janina Ianoși, București, Humanitas, 1993, pp. 5-18.
- Ilea, Laura T., „Dezobediința epistemică a teoriilor decoloniale (I): Seducția barbariei”, in *Steaua*, nr. 5/2017, 39-4.;
- Ilea, Laura T., „Dezobediința epistemică a teoriilor decoloniale (II): Alternative la modernitate”, in *Steaua*, nr. 6/2017, pp. 40-42.
- Jackson, Robert Louis, „«Matryona's Home»: The Making of a Russian Icon”, in Kathryn Feuer (coord.), *Solzhenitsyn: a collection of critical essays*, New Jersey, Prentice Hall, 1976, pp. 60-70.
- Jež, Andraž, „The Illyrian movement”, in *Encyclopedia of Romantic Nationalism in Europe*, URL: <https://ernie.uva.nl/viewer.p/21/56/object/122-159683>, accesat în 11.08.2020.

- Kasatkin, Konstantin Aleksandrovich, „'You Do Not Hear the Cry of the People to Whom You Owe So Much...': The Image of the Bulgarians in Russian Pan-Slavism of the 19th Century”, in *Balkanistic Forum*, vol. 29, nr. 3, 2020, pp. 250–267.
- Kasatkin, L.L. (coord.), *Staroverii ruși: limbă, cultură, istorie* [Русские старообрядцы: язык, культура, история], Moscova, Editura Iazîki slavianskih kultur [Языки славянских культур], 2008.
- Khromeychuk, Olesya, „Frenemies in a War Zone: On Andrey Kurkov's 'Grey Bees'”, in *Los Angeles Review of Books*, 26 June 2021, URL: <https://lareviewofbooks.org/article/frenemies-in-a-war-zone-on-andrey-kurkovs-grey-bees/>, accesat în 24.04.2025.
- Kikeșev, Nikolai, *Mișcarea slavă în URSS: 1941-1948. Teză pentru obținerea titlului de candidat în științe istorice* [Славянское движение в СССР: 1941-1948 годы. Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук], Moscova, 2008, URL: https://www.hrono.info/libris/lib_k/kik11.php, accesat în 20.03.2025.
- Kikeșev, Nikolai, „Ideea slavă în politica externă a URSS” [„Славянская идея во внешней политике СССР”], in *Хронос*, 2010, URL: <https://www.hrono.info/proekty/slavyane/kike0310.php>, accesat în 22.03.2025.
- Kimball, Roger, „The Ambiguities of Milan Kundera”, in Bloom, Harold (coord.), *Milan Kundera*, Chelsea House Publications, 2023, pp. 33-47.
- Kireevski, Ivan Vasilievici, „Răspuns lui A.S. Homiakov”, in *Rațiunea pe calea către adevăr* [Киреевский, И. В., „В ответ А.С. Хомякову”, in *Разум на пути к истине*], Moscova, Pravilo verî, 2002, pp. 3-18.
- Kireevski, Ivan Vasilievici, „Despre caracterul culturii europene și legătura ei cu cultura rusă”, in *Rațiunea pe calea către adevăr* [Киреевский, И. В., „О характере просвещения Европы и о его отношении к просвещению России”, in *Разум на пути к истине*], Moscova, Pravilo verî, 2002, pp. 151-213.
- Kirilov, Valerii, „Ar trebui să învățăm de la bieloruși”, in *Casa rusă* [Кириллов, Валерий, „Поучиться у белорусов”, in *Русский дом*], Nr. 1, Ianuarie, 2008, URL: <http://www.russdom.ru/node/206>, accesat în 20.07.2020 .
- Klen, Barbara, *The Illyrian movement and the construction of the South Slav-Croatian identity. The study of construction, deconstruction and reconstruction of South Slav-Croatian identity based on the literary works of Vraz, Preradović and Mažuranić* , coordonată de către Prof. Dr. J. Th. Leerssen și susținută la International School for

- Humanities and Social Sciences din Amsterdam, 2008, disponibil la adresa web: <https://tinyurl.com/4t8ktm2t>..
- Klimenko, Anna N. & Yurtaev, Vladimir I., „The «Moscow as the Third Rome» Concept: Its Nature and Interpretations since the 19th to Early 21st Centuries”, in *Geopolítica(s) Revista de estudios sobre espacio y poder*, Nr. 9 (2), 2018, pp. 231-251.
- Kotzer, Sophie, *Russian Orthodoxy, Nationalism and the Soviet State during the Gorbachev Years, 1985–1991*, London, Routledge, 2020.
- Kohn, Hans, „The Impact of Pan-Slavism on Central Europe”, in *The Review of Politics*, Vol. 23, No. 3 (Jul.), 1961, pp. 323-333.
- Kohn, Hans, *Pan-Slavism: Its History and Ideology*, ediția a doua, revizuită, New York, Vintage Books, 1960.
- Kohn, Hans, *The Idea of Nationalism: A Study in Its Origins and Background*, New York, The MacMillan Company, 1944.
- Kollár, Ján, *Reciprocity Between the Various Tribes and Dialects of the Slavic Nation*, coordonare, traducere, introducere și note de Alexander Maxwell, Bloomington, Editura Slavica, 2009.
- Koselleck, Reinhart, *The Practice of Conceptual History: Timing History, Spacing Concepts*, translated by Todd Samuel Presner and Others, Foreword by Hayden White, Stanford University Press, 2002.
- Kostya, Sándor, *Pan-Slavism*, edited by Anne Fay Atzel, Danubian Press, Inc., 1981.
- Kovalchuk, Nataliia, „Pan-Slavic Ideas in Modern Russian Political Imagination and the War Against Ukraine”, in *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, nr. 31, 2024, pp. 159-169.
- Kramář, Karel, „In Defence of Slavic Politics”, in Diana Mishkova, Marius Turda & Balázs Trencsényi (coord.), *Discourses of Collective Identity in Central and Southeast Europe 1770–1945, Vol. IV.: Anti-modernism: Radical revisions of Collective Identity*, traducere de Derek Paton, Budapesta, CEU Press, 2014, pp. 282-291.
- Krištof, Pavol, „Responsibility and idea of Slavism in Kollár’s and Štúr’s thinking”, in *Ethics & Bioethics (in Central Europe)*, 12 (3-4), 2022, pp. 149-151.
- Kriza, Elisa, *Alexander Solzhenitsyn Cold War Icon, Gulag Author, Russian Nationalist*, Stuttgart, ibidem-Verlag, 2014.
- Kundera, Milan, „Tragedia Europei Centrale”, in Babeți, Adriana; Ungureanu, Cornel (coord.), *Europa centrală. Nevroze, dileme, utopii*, Iași, Polirom, 1997, pp. 221-235.
- Kundera, Milan, *Arta romanului*, trad. Simona Cioculescu, București, Humanitas, 2008.

- Kurkov, Andrei, „Grey Bees”, in *Dublin Literary Award*, URL: <https://dublinliteraryaward.ie/the-library/books/grey-bees/>, accesat în 24.04.2025.
- Kusch, Rodolfo, *Indigenous and Popular Thinking in América*, Durham, Duke University Press, 2010.
- Laruelle, Marlène, *Russian Eurasianism: An Ideology of Empire*, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 2008.
- Laruelle, Marlène, *In the Name of the Nation: Nationalism and Politics in Contemporary Russia*, New York, Palgrave Macmillan, 2009.
- Laurent, Thierry, *Andreï Makine: Russe en exil*, Paris, Connaissances et Savoirs, 2006.
- Lavrin, Janko, „Khomyakov and the Slavs”, in *The Russian Review*, vol. 23, nr. 1, 1964, pp. 41-47.
- Levine, Louis, „Pan-Slavism and European Politics”, in *Political Science Quarterly*, Vol. 29, No. 4 (Dec.), 1914, pp. 664-486.
- Lievois, Katrien, „Pseudo-traduction et image d’auteur: le cas Andreï Makine”, in *Les Lettres romanes*, 67:3-4, 2013, pp. 447-462.
- Ljuboja, Dušan, „Herder’s Ideas and the Pan-Slavism: A Conceptual-Historical Approach”, in *Pro&Contra*, 2. (2.), 2018, pp. 67-85.
- Ljuca, Adin, „An Essay: From Nowhere with Love”, in *Spirit of Bosnia: An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal*, vol. 8, nr. 2, aprilie 2013, URL: <https://www.spiritofbosnia.org/volume-8-no-2-2013-april/an-essay-from-nowhere-with-love/>, accesat în 10.07.2024.
- Loseff, Lev, *Joseph Brodsky: A Literary Life*, trad. Jane Ann Miller, New Haven & Londra, Yale University Press, 2011.
- Louth, Andrew, „Sobornost’: Dream or Reality?”, in *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Catholica Latina*, nr. 2, 2024, pp. 5-13.
- Lukashevich, Stephen, *Ivan Aksakov, 1823-1886: A Study in Russian Thought and Politics*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1965.
- MacFadyen, David, *Joseph Brodsky and the Baroque*, Montreal & Kingston, McGill–Queen’s University Press, 1998.
- MacMaster, Robert E., „Danilevsky and Spengler: A New Interpretation”, in *The Journal of Modern History*, vol. 26, nr. 2 (iunie), 1954, pp. 154-161.
- Macûrek, Josef, „The Achievements of the Slavonic Congress”, in *The Slavonic and East European Review*, Vol. 26, No. 67 (Apr.) 1948, pp. 329-340.

- Madzharov, Aleksandr S., „N. Y. Danilevsky and O. Spengler on «Slavic» and «Romano-Germanic» Cultural-Historical Types and Prospects of Their Interaction (Comparison of the Concept and Method)” [„Н. Я. Данилевский и О. Шпенглер о «славянском» и «романо-германском» культурно-исторических типах и перспективах их взаимодействия (сравнение концепции и метода)”], in *Humanitarian Vector*, vol. 17, nr. 3, 2022, pp. 59-68.
- Mahoney, Daniel J., *Aleksandr Solzhenitsyn: The Ascent from Ideology*, Lanham, Rowman & Littlefield, 2001.
- Mahoney, Daniel J., *The Other Solzhenitsyn: Telling the Truth about a Misunderstood Writer and Thinker*, St. Augustines Press, 2014.
- Makine, Andreï, „Andreï Makine, le plus russe des écrivains français”, interviewat de Louise Dupont, *France24*, publicat în 17.01.2023, URL: <https://www.france24.com/fr/%C3%A9missions/%C3%A0-l-affiche/20230117-andre%C3%AF-makine-le-plus-russe-des-%C3%A9crivains-fran%C3%A7ais>, accesat în 18.06.2023.
- Makine, Andreï, „Ma vie de la rue à l'Académie”, interviewat de Patrick Simonin, in *Youtube*, L'invité, publicat în 22.12.2016, URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CJqRcL1SNJE>, accesat în 18.06.2023.
- Makine, Andreï, „Rencontre avec Andreï Makine”, in *Youtube*, postat de École nationale des chartes – PSL, 2019, video: 1:02:35- 1:03:02, URL: <https://www.youtube.com/watch?v=idS--aMv6bU&t=4s>, accesat în 17.06.2023.
- Malinov, A., „The Image of Peter the Great in the Teachings of St. Petersburg Slavophiles” [„Образ Петра I в учении петербургских славянофилов”], in *Kunstkamera*, nr. 2(16), 2022, pp.18-34.
- Malinova, Olga, „Creating Meanings and Traps: Competing Interpretations of the Idea of Nation in the Debates of Russian Slavophiles and Westernisers in the 1840s”, in *European Review of History – Revue européenne d'histoire*, vol. 15, nr. 1, februarie 2008, pp. 41-54.
- Mann, S. E., „Karel Havlíček: A Slav Pragmatist”, in *The Slavonic and East European Review*, Vol. 39, No. 93 (Jun.) 1961, pp. 413-422.
- Marušiak, Juraj, „Slovakia: Emergence of an Old-New Pseudo-Pan-Slavism in the Context of the Conflict Between Russia and Ukraine After 2014”, in Mikhail Suslov, Marek Čejka, Vladimir Đorđević (coord.), *Pan-Slavism and Slavophilia in Contemporary*

- Central and Eastern Europe: Origins, Manifestations and Functions*, Palgrave Macmillan, Palgrave Springer International Publishing, 2023, pp. 329-355.
- Maslin, M.A., „Nikolai Danilevski: între slavofilism și panslavism” [„Николай Данилевский: между славянофильством и панславизмом”], in *Философский журнал / Philosophy Journal*, 2023, vol. 16, nr. 4, pp. 5-18.
- Maxwell, Alexander, „Herder, Kollár, and the Origins of Slavic Ethnography”, in *Traditiones*, 40 (2), 2011, pp. 79-95.
- Maxwell, Alexander, „Effacing Panslavism: linguistic classification and historiographic misrepresentation”, in *The Journal of Nationalism and Ethnicity: Nationalities Papers*, vol. 46, nr. 8, Routledge, iulie 2018, pp. 633-653.
- Maxwell, Alexander, „Contingency and ‘National Awakening’”, in *Nationalism and Ethnic Politics*, vol. 20, nr. 2, 2020, pp. 183-201.
- Maxwell, Alexander, „The Dialects of Panslavic, Serbocroatian, and Croatian: Linguistic Taxonomies in Zagreb, 1836-1997”, in *Journal of Nationalism, Memory & Language Politics*, vol. 17, nr. 1, 2023, pp. 20-52.
- Maxwell, Alexander, „The 2022 Invasion of Ukraine and its Lessons for Nationalism Studies”, in *Journal of Nationalism, Memory & Language Politics*, vol. 16, nr. 2, 2022, pp. 94-103.
- McCall, Ian, „Translating the Pseudotranslated: Andreï Makine’s *La Fille d’un héros de l’Union soviétique*”, in *Forum for Modern Language Studies*, 42:3, 2006, pp. 286-297.
- McNally, Raymond T., „Chaadaev's Evaluation of Peter the Great”, in *Slavic Review*, Vol. 23, No. 1, martie, 1964, pp. 31-44.
- McVicker, Ben A. „The Creation and Transformation of a Cultural Icon: Aleksandr Solzhenitsyn in Post-Soviet Russia, 1994-2008”, in *Canadian Slavonic Papers*, 53:2-4, 2011, pp. 305-333.
- Medlicott, W.N., *The Congress of Berlin and after. A diplomatic history of the Near Eastern settlement, 1878-1880*, ediția a doua, Hamden, Connecticut, Archon Books, 1963.
- Mélat, Hélène, „Andreï Makine: Testament français ou Testament russe?”, in *Revue Russe*, 21, 2002, pp. 41-49.
- Meleschuk, A.A., „Transformation of East Slavic Messianism from the philosophy of Rus’ to the early Slavophiles”, in *Науково-теоретичний альманах "Грані"*, Том 21 nr. 12, 2018, pp 26-33, <https://doi.org/10.15421/1718161>.
- MEMRI, „Pan-Slavic Fascist Group Supports Russia In Ukraine War, Maintains Ties With Groups Across Slavic Countries”, 2.08.2022,

- URL: <https://www.memri.org/reports/pan-slavic-fascist-group-supports-russia-ukraine-war-maintains-ties-groups-across-slavic>, accesat în 25.08.2022.
- Michelson, Patrick, „Slavophile religious thought and the dilemma of Russian modernity, 1830-1860”, in *Modern Intellectual History*, 7 (02), august, 2010, pp. 239-267.
- Mignolo, Walter D. & Tlostanova, Madina „Theorizing from the Borders: Shifting to Geo and Body-Politics of Knowledge”, in *European Journal of Social Theory*, nr. 9(2), 2006, pp. 205-222.
- Mignolo, Walter D., *Dezobediința epistemică. Retorica modernității, logica colonialității și gramatica decolonialității*, Cluj-Napoca, Idea Design & Print, 2015.
- Mignolo, Walter D., *Local Histories / Global Designs: Coloniality, Subaltern Knowledges, and Border Thinking*, Princeton, Princeton University Press, 2000.
- Mikhailova, Yulia, „City as a Factor of History: st. Petersburg in Russian History”, in *Hiroshima Journal of International Studies*, vol, 6, 2000, pp. 65-81.
- Milița Vasilevna Necikina, „Decembriștii. Societatea slavilor uniți”, in *Cronos* [Нечкина, Милица Васильевна, „Декабристы. Общество соединенных славян”, in *Хронос*]
URL: http://www.hrono.ru/libris/lib_n/nechk15.php, accesat în 25.08.2020.
- Montague, Maria, „Ukraine’s Distinctive Russian-Language Culture: An Evening with Andrey Kurkov”, in *Ukrainian Institute London*, 2019, [on-line],
URL: <https://uil.org.uk/ukraines-distinctive-russian-language-culture-an-evening-with-andrey-kurkov/>, accesat în 22.11.2025.
- Mousset, Albert, „Slav Solidarity in the Balkans”, in *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1931-1939)*, Vol. 13, No. 6 (Nov. - Dec.), 1934, pp. 772-791.
- Naimushin, Boris, „Slavic Culture and Slavic Civilization or Communities Imagined and Communities Imposed”, in *Thracia XV. In honorem Annorum LXX Alexandri Fol. Sofia*, 2003, pp. 425-434.
- Nazarova, Nina, *Andreï Makine, deux facettes de son œuvre*, Paris, L’Harmattan, 2005.
- Nedașkovskaia, N.I. & Miagkov G.P., „Polemica în jurul tratatului lui L. Štúr «Slavismul și lumea viitorului»: romantism și nihilism în discursul proiectelor renașterii naționale slave din secolul al XIX-lea”, in *Notele științifice ale Universității din Kazan. Seria Științe Umaniste* [Недашковская Н.И. & Мягков, Г. П., „Пolemика вокруг трактата Л. Штура «Славянство и мир будущего»: романтизм и нигилизм в дискурсе проектов славянского национального возрождения XIX века”, in *Учен. зап. Казан. ун-та. Сер. Гуманит. Науки*], 2017, vol. 159, nr. 4, pp. 856-871.

- Niqueux, Michel, „Les sources et le sens du conservatisme de Soljénitsyne”, în George Nivat (ed.), *Soljénitsyne et la France*, Paris, Fayard, 2021, pp. 101-115 (format epub).
- Nivat, Georges (coord.), *Soljénitsyne et la France: Une oeuvre et un message toujours vivants*, Paris, Fayard, 2021.
- Nivat, Georges, *Le Phénomène Soljénitsyne*, Paris, Fayard, 2009.
- Nowak, Andrzej, *Polonia și Rusia: între libertate și despotism – secolele al X-lea – al XXI-lea*, traducere din limba polonă de Constantin Geambașu, Marina Ilie și Vasile Moga, consultant de specialitate: Antoaneta Olteanu, București, Tracus Arte, 2024.
- Odlozilik, Otakar, „The Slavic Congress of 1848”, in *The Polish Review*, Vol. 4, No. 4 (Autumn), 1959, pp. 3-15.
- Olteanu, Antoaneta, „Andreï Makine între Rusia și Franța, între Orient și Occident”, in *Romanoslavica*, XLIV, 2009, pp. 143-148.
- Olteanu, Antoaneta, *Miturile Rusiei clasice*, București, Paideia, 2015.
- Orton, Lawrence D., „Did the Slavs Speak German at Their First Congress?”, in *Slavic Review*, Vol. 33, No. 3 (Sept.) 1974, pp. 515-52.
- Ostrovski, Aleksandr, *Soljenișin: despărțirea de mit* [Островский, Александр, Солженицын: прощание с мифом], prefață: A. I. Fursov, postfață: M. G. Deliaghin, Moscova, Knijnî mir, 2021.
- Parppei, Kati, „'This Battle Started Long Before Our Days.' The Historical and Political Context of the Russo-Turkish War in Russian Popular Publications, 1877–78”, in *Nationalities Papers*, vol. 49, nr. 1, 2021, pp. 162–179.
- Parry, Margaret, Marie-Louise Scheidhauer & Edward T. Welch (coord.), *Andreï Makine, Perspectives Russes*, Paris, L'Harmattan, 2005.
- Părău, Călina, *Discursul incomplet: uitare și rest*, București, Tracus Arte, 2022.
- Pearce, Joseph, *Solzhenitsyn: A Soul in Exile*, Joseph Pearce, Grand Rapids, Michigan, Baker Books, 2001.
- Peterson, Dale E., „Solzhenitsyn's Image of America The Survival of a Slavophile Idea”, in *The Massachusetts Review*, Vol. 19, No. 1, Spring, 1978, pp. 141-166.
- Petro, Peter, „Apropos Dostoevsky: Brodsky, Kundera and the Definition of Europe”, in Miller, Alex; Petersen, Dieter (coord.), *Literature and Politics in Central Europe*, Columbia, SC, Camden House, 1993, pp. 76-90.
- Petrovich, Michael B., „Juraj Krizanic: A Precursor of Pan-Slavism (CA. 1618-83)”, in *The American Slavic and East European Review*, Vol. 6, No. 3/4 (Dec.) 1947, pp. 75-92.

- Petrovich, Michael Boro, *The Emergence of Russian Panslavism 1856-1870*, New York, Columbia University Press, 1956.
- Pipes, Richard, „In the Russian Intellectual Tradition”, in Ronald Berman (ed.), *Solzhenitsyn at Harvard The Address, Twelve Early Responses, and Six Later Reflections*, Washington, D.C., Ethics and Public Policy Center, 1980, pp. 115-122.
- Plokhyy, Serhii, *Porțile Europei: O istorie a Ucrainei*, trad. Smaranda Câmpeanu, București, Editura Trei, 2018.
- Plokhyy, Serhii, *Imperiul pierdut: o istorie a naționalismului rus de la Ivan cel Groaznic la Vladimir Putin*, trad. Vlad Palcu, București, Litera, 2022.
- Poe, Marshall, „Moscow, the Third Rome: The Origins and Transformations of a «Pivotal Moment»”, in *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*, Neue Folge, Bd. 49, H. 3, 2001, pp. 412-429.
- Pogodin, Mihail Petrovici, „Pericolele Rusiei. Despre sabotaj și aliați. Sensul războiului. Starea spiritului național (27 mai 1854)”, in A. A. Șirineanț & K. V. Riasențev (coord.), in *Lucrări alese* [Погодин, Михаил Петрович. Опасности России, „О диверсиях и союзниках. Значение войны. Состояние народного духа (Мая 27, 1854)”, in A. A. Ширинянц, К. В. Рясенцев (составители), *Избранные труды*], Moscova: ROSSPEN, 2010, pp. 274-288.
- Pogodin, Mihail Petrovici, „Scrisoare către țareviciul, marele duce, Alexandru Nikolaevici (acum împăratul suveran domnitor) în 1838”, in A. A. Șirineanț & K. V. Riasențev (coord.), in *Lucrări alese* [Михаил Петрович Погодин, „Письмо к Государю Цесаревичу, Великому Князю, Александру Николаевич (ныне царствующему Государю Императору) в 1838 году”, in A. A. Ширинянц, К. В. Рясенцев (составители), *Избранные труды*], Moscova, ROSSPEN, 2010, pp. 178-188.
- Polukhina, Valentina, „Еще одна добавка к ЧУЖИМ СТИХАМ (ответ на вопрос о Бродском)” [„O altă adăugire la POEZIILE ALTOR PERSOANE (răspuns la o întrebare despre Brodski)”, in *LiveJournal*, 17.08.2008, URL: <https://ng68.livejournal.com/123368.html>, accesat în 21.06.2023.
- Pontuso, James F., *Assault on Ideology: Aleksandr Solzhenitsyn's Political Thought*, Second edition, Lexington Books, 2004.
- Putin, Vladimir, „Mesajul lui Putin către cetățenii ruși din 21 februarie 2022” [„Обращение Путина к россиянам 21 февраля 2022 года”], in *YouTube*, încărcat de Мир 24 în data de 21.02.2022, URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VQDrFG5Ynf0>, accesat în 20.03.2022.

- Rabow Edling, Susana, *Slavophile Thought and the Politics of Cultural Nationalism*, Albany, State University of New York Press, 2006.
- Ragsdale, Hugh, „The Solzhenitsyn That Nobody Knows”, in Harold Bloom (coord.), *Alexander Solzhenitsyn: Modern Critical Views*, Philadelphia, Chelsea House Publishers, 2001, pp. 183-188.
- Rancière, Jacques, *Împărtășirea sensibilului: estetică și politică*, trad. și notă introductivă de Ciprian Mihali, Cluj, Editura Idea Design & Print, 2012.
- Řezáč, Tomáš, *Aleksandr Soljenițin. Portret fără retuș* [Ржезач, Томаш, Александр Солженицын. Портрет без ретуши], Moscova, Rodina, 2024.
- Riabchuk, Mykola, „'Two Ukraines' Reconsidered: The End of Ukrainian Ambivalence?”, in *Studies in Ethnicity and Nationalism*, vol. 15, nr. 1, 2015, pp. 138-156.
- Riabchuk, Mykola, „Invented 'Europeanness' Versus Residual Slavophilism: Ukraine as an Ideological Battlefield”, in Suslov, Mikhail, Marek Čejka, Vladimir Đorđević (coord.), *Pan-Slavism and Slavophilia in Contemporary Central and Eastern Europe: Origins, Manifestations and Functions*, pp. 231-257.
- Ricoeur, Paul, *Despre traducere*, trad. și studiu introductiv de Magda Jeanrenaud, Postfață de Domenico Jervolino, Iași, Polirom, 2005.
- Rosdolsky, Roman, *Engels and the "Nonhistoric" Peoples: The National Question in the Revolution of 1848*, translated, edited and with an introduction by John-Paul Himka, Critique Books, 1986.
- Rotari, Iurie, „Panslavismul sovietic – un oximoron ideologic în slujba politicii externe a Uniunii Sovietice (1941 - 1947)”, in *Analele Bucovinei*, nr. 2(61), decembrie 2023, pp. 585-597.
- Safran, Gabriella, „Andreï Makine's Literary Bilingualism and the Critics”, in *Comparative Literature*, 55:3, 2003, pp. 246-265.
- Said, Edward W., *Culture and Imperialism*, New York, Vintage Books, 1994.
- Sala, Dana, „Andrei Makine, «Testamentul francez» – identitatea ca descoperire a feminității”, in Grațian Cormoș (coord.), *Teze și antiteze ale actualității*, Cluj-Napoca, InfoData, 2009, pp. 53-56.
- Saraskina, Ludmila, *Aleksandr Soljenițin* [Сараскина, Людмила, Александр Солженицын], Moscova, Molodaia gvardia, 2008.
- Saraskina, Ludmila, *Soljenițin și mass-media în spațiul cultural sovietic și post-sovietic* [Людмила, Сараскина. Солженицын и медиа в пространстве советской и постсоветской культуры], Moscova, Progress-Tradîția, 2014.

- Scheidhauer, Marie-Louise, Edward Welch, Margaret Parry (coord.), *Andreï Makine: la rencontre de l'Est et de l'Ouest*, Paris, L'Harmattan, 2004.
- Schlund, Katrin, „What Makes a Poem Aggressive? A Comparison of Joseph Brodsky's and Aleksandr Byvshev's Versions of 'На независимость Украины' [On the Independence of Ukraine]”, in *IZfK*, 10, 2023, pp. 165-208.
- Schmid, Ulrich, *Ukraine: Contested Nationhood in a European Context*, traducere de Roy Sellars, Londra & New York, Routledge, 2021.
- Šefčíková, Kristína și Webrová, Nina, „Inauthentic Accounts and Pan-Slavism's Flag-Bearers Unite in The Czech Republic”, in *The Russia-Ukraine War in Social Media: Inauthentic Online Behavior in the V4 Concerning Russia's War against Ukraine*, Political Capital, Policy Research & Consulting Institute, 2022, pp. 25–32.
- Serebrian, Oleg, *Rusia la răspântie. Geoistorie, geocultură, geopolitică*, Ediția a II-a, Chișinău, Editura Cartier, 2019.
- Shirokova, Marina, „Early Slavophilism and European philosophy: the problem of correlation”, in *SHS Web of Conferences*, 55:05003, 2018, pp. 1-6, DOI: 10.1051/shsconf/20185505003.
- Simonian, Margarita, „Иосиф Бродский, 'На независимость Украины'” [„Iosif Brodski, «La independența Ucrainei»”], in *VKontakte*, 24 februarie 2023, URL: https://vk.com/video561960677_456241154.
- Skinner, Quentin, *Visions of Politics, vol. 1: Regarding Method*, New York, Cambridge University Press, 2002.
- Sotirović, Vladislav B., „The Idea of a Greater (United) Croatia by Pavao Ritter Vitezović: An Early-Modern Model of the National Identity and Creation of the National State of the Croato-Slavs”, in *LOGOS – A Journal of Religion, Philosophy, Comparative Cultural Studies and Art*, nr. 93, 2017, pp. 98–108.
- Spengler, Oswald, *Declinul Occidentului. Schiță de morfologie a istoriei (1918–1922)*, vol. I & II, trad. Ioan Lascu, Craiova, Editura Beladi, 1996.
- Spivakovski, P. E., *Fenomenul A. I. Soljenițin: o nouă perspectivă* [Спиваковский, П. Е., *Феномен А. И. Солженицына: новый взгляд*], Moscova, INION RAN, 1998.
- Steinby, Liisa, *Kundera and Modernity*, West Lafayette, Purdue University Press, 2013.
- Stojanović, J.D., „The First Slavophiles: Homyakov and Kireyevsky”, in *The Slavonic and East European Review*, Vol. 6, nr. 18 (martie), 1928, pp. 561-578.

- Strahov, N.N., „Viața și lucrările lui N.I. Danilevski” [„Жизнь и труды Н. Я. Данилевского”], in *Lupta cu Occidentul* [Борьба с Западом], Moscova, Institutul Civilizației Ruse [Институт русской цивилизации], 2010, pp. 363-382.
- Suslov, M. D., „«Holy Rus»: The Geopolitical Imagination in the Contemporary Russian Orthodox Church”, in *Russian Politics and Law*, vol. 52, no. 3, May-June 2014, pp. 67–86.
- Suslov, Mikhail, „Geographical Metanarratives in Russia and the European East: Contemporary Pan-Slavism”, in *Eurasian Geography and Economics*, 53:5, 2012, pp. 575-595.
- Suslov, Mikhail, „Russian Pan-Slavism: A Historical Perspective”, in Mikhail Suslov, Marek Čejka, Vladimir Đorđević (coord.), *Pan-Slavism and Slavophilia in Contemporary Central and Eastern Europe: Origins, Manifestations and Functions*, Palgrave Macmillan, Palgrave Springer International Publishing, 2023, pp. 35-46.
- Suslov, Mikhail, „New Wine in an Old Wineskin: Slavophilia and Geopolitical Populism in Putin’s Russia”, in Suslov, Mikhail, Marek Čejka, Vladimir Đorđević (coord.), *Pan-Slavism and Slavophilia in Contemporary Central and Eastern Europe: Origins, Manifestations and Functions*, Palgrave Macmillan, Palgrave Springer International Publishing, 2023, pp. 77-100.
- Suslov, Mikhail, Marek Čejka & Vladimir Đorđević (coord.), *Pan-Slavism and Slavophilia in Contemporary Central and Eastern Europe: Origins, Manifestations and Functions*, New York, Palgrave Macmillan & Springer International Publishing, 2023.
- Svyrydenko, Denys și MoŹgin, Wiktor, „The Condition of Contemporary Ukrainian Culture: The Postcolonial Retrospective and Perspective”, in *Ukrainian Policymaker*, vol. 4, 2019, pp. 43-51.
- Sydoruk, P. John, „Herder and the Slavs”, in *AATSEEL Journal*, Vol. 13, No. 3 (Sept. 15), 1955, pp. 71-75.
- Sylwestrzak-Wszelaki, Agata, *Andreï Makine: L'identité problématique*, Paris, L’Harmattan, 2010.
- Szewczyk, Elaine, „Andrey Kurkov Dispatches Kyiv”, in *Publishers Weekly*, 13 martie 2026, [on-line], URL: <https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/authors/profiles/article/99926-andrey-kurkov-dispatches-kyiv.html>, accesat în 22.11.2025.

- Șchiopu, Mădălina, „Staroverii”, in *Dilema veche*, nr. 337, 29 iulie - 4 august 2010, URL: <https://dilemaveche.ro/sectiune/societate/din-polul-plus/staroverii-609065.html>, accesat în 22.06.2024.
- Talmor, Sascha, „Speak, Memory: Andreï Makine's *Le testament français*”, in *The European Legacy: Toward New Paradigms*, 1:7, 1996, pp. 2094-2109.
- Taras, Ray, „‘À la recherche du pays perdu’: Andrei Makine's Russia”, in *East European Quarterly*, 34:1, Spring 2000, pp. 51-79.
- Taylor, Charles, *Modern Social Imaginaries*, Durham–London, Editura Duke University Press, 2004.
- Tempest, Richard, „Madman or Criminal: Government Attitudes to Petr Chaadaev in 1836”, in *Slavic Review*, Vol. 43, nr. 2, 1984, pp. 281-287.
- Tempest, Richard, *Overwriting Chaos: Aleksandr Solzhenitsyn's Fictive Worlds*, Boston, Academic Studies Press, 2019.
- Thomas, D. M., *Alexander Solzhenitsyn: A Century in His Life*, New York, St. Martin's Press, 1998.
- Thomas, George, „Ján Kollár's Thesis of Slavic Reciprocity and the Convergence of the Intellectual Vocabularies of the Czech, Slovak, Slovene, Croatian and Serbian Standard Languages”, in *Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne des Slavistes*, Vol. 34, No. 3 (Sept.), 1992, pp. 279-299.
- Thompson, Ewa M., *Imperial Knowledge: Russian Literature and Colonialism*, Westport, CT, Greenwood Press, 2000.
- Tlostanova, Madina & Mignolo, Walter D., *Learning to Unlearn: Decolonial Reflections from Eurasia and the Americas*, Columbus, Ohio State University Press, 2012.
- Tolstaia, Tatiana, „Ruskii celovek na randevu” [Русский человек на randevu], in *Znamia*, 6, 1998, pp. 200-209, URL: <https://znamlit.ru/publication.php?id=500>, accesat în 19.06.2023.
- Tolstaya, Tatyana, „Love Story”, in *New York Review of Books*, 20.11.1997, URL: <https://www.nybooks.com/articles/1997/11/20/love-story/>, accesat în 19.06.2023.
- Toma, Dolores & Diana Samarineanu, *Andreï Makine, hétérotopies, hétérochronies*, Paris, L'Harmattan, 2017.
- Tonu, Constantin, „Panslavismul contemporan – între imperialism și modernitate”, in *Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica*, nr. 22, 2021, pp. 277-290.

- Tonu, Constantin, „Comparatismul ca etică a alterității”, in Mihaela Ursa (coord.), *Comparatismul clujean – instantaneu în mișcare*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2022, p. 165-179.
- Tonu Constantin, „Slavophile Elements in Andrei Makine Prose”, in *Caietele Echinox*, vol. 45, 2023: *Diasporic Voices / Different Voices*, pp. 125–139.
- Tonu, Constantin, „Reemergența imaginarului panslavist în perioada postcomunistă”, in Nina Corcinschi (coord.), *Imagine. Imaginar. Reprezentare*, Chișinău, Editura Cartier, 2023, pp. 141-148.
- Tonu Constantin, „Andreï Makine – From Anonymity to Literary Fame”, in *Studia UBB Philologia*, vol. LXIX, nr. 2, 2024, pp. 125–136.
- Tonu, Constantin, „The Pan-Slavic Utopian Imaginary”, in *Caietele Echinox*, vol. 46, 2024, pp. 283-298, DOI: 10.24193/cechinox.2024.46.22.
- Tonu, Constantin, „A Systematic Approach to Contemporary Pan-Slavism”, in *Caietele Echinox*, vol. 46, 2024: *Utopian Imaginaries*, pp. 404-410.
- Tonu, Constantin, „Brodsky vs. Kundera: Pan-Slavism and the Struggle for Europe’s Cultural Identity”, in *Philobiblon. Transylvanian Journal of Multidisciplinary Research in Humanities*, vol. 30, nr. 2, pp. 505–517.
- Trencsényi, Balázs & Michal Kopeček (coord.), *Discourses of Collective Identity in Central and Southeast Europe (1770–1945)*, vol. 2: *National Romanticism. The Formation of National Movements*, Budapest, CEU Press, 2007.
- Troebst, Stefan, „Post-Panslavism? Political Connotations of Slaviness in 21st Century Europe”, in Agnieszka Gąsior, Lars Karl și Stefan Troebst (coord.), *Post-Panslavismus. Slavizität, Slavische Idee und Antislavismus im 20. und 21. Jahrhundert*, Göttingen, Editura Wallstein Verlag, 2014, pp. 17–21.
- Tsirkin-Sadan, Rafi, „Genre and Politics: The Concept of Empire in Joseph Brodsky’s Work”, in *Partial Answers: Journal of Literature and the History of Ideas*, 19, nr. 1, ianuarie 2021, pp. 119-143.
- Vdovychenko, Nataliia, „Pan-Slavism, Russian Populism and the Annexation of Crimea”, in *diggittmagazine*, 31.08.2020, [online], URL: <https://www.diggittmagazine.com/articles/pan-slavism-russian-populism>, accesat în 05.04.2022.
- Volkov, Solomon, *Magical Chorus: A History of Russian Culture from Tolstoy to Solzhenitsyn*, trad. Antonina W. Bouis, New York, Knopf Doubleday Publishing Group, 2008.

- Voltaire, „Istoria lui Carol al XII-lea”, in *Opere alese*, vol. I, trad. M. Roșca, București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
- Vukasović, Dejana & Stojadinović, Miša, „On Pan-Slavism, Brotherhood, and Mythology: The Imagery of Contemporary Geopolitical Discourse in Serbia”, in Mikhail Suslov, Marek Čejka, Vladimir Đorđević (coord.), *Pan-Slavism and Slavophilia in Contemporary Central and Eastern Europe: Origins, Manifestations and Functions*, Palgrave Macmillan, Palgrave Springer International Publishing, 2023, pp. 123-154.
- Vyšný, Paul, *Neo-Slavism and the Czechs 1898-1914*, Cambridge, Cambridge University Press, 1977.
- Walicki, Andrzej, *A History of Russian Thought from the Enlightenment to Marxism: From the Enlightenment to Marxism*, traducere de Hilda Andrews Rusiecka, Oxford, Clarendon Press, 1980.
- Walicki, Andrzej, *The Slavophile Controversy: History of a Conservative Utopia in Nineteenth-Century Russian Thought*, traducere de Hilda Andrews Rusiecka, Indiana, University of Notre Dame Press, 1989.
- Wanner, Adrian, „Gained in Translation: Andreï Makine's Novel *Le Testament Français*”, in *Literary Imagination*, 4:1, 2002, pp. 111-126.
- Ware, Kallistos, „Sobornost and eucharistic ecclesiology: Aleksei Khomiakov and his successors”, in *International Journal for the Study of the Christian Church*, vol. 11 (nr. 2-3), 2011, pp. 216-235.
- Wendei, Hermann & R. W. S. W., „Marxism and the Southern Slav Question”, in *The Slavonic Review*, Vol. 2, No. 5 (Dec.) 1923, pp. 289-307.
- Williams, David-Antoine, *Defending Poetry: Art and Ethics in Joseph Brodsky, Seamus Heaney, and Geoffrey Hill*, Oxford University Press, 2010.
- Wimmer, Andreas, „The Making and Unmaking of Ethnic Boundaries: A Multilevel Process Theory”, in *American Journal of Sociology*, vol. 113, nr. 4, 2008, pp. 970-1022.
- Wirth, Jason M., *Commiserating with Devastated Things. Milan Kundera and the Entitlements of Thinking*, New York, Fordham University Press, 2015.
- Wood, Ralph C., „The Distinctively Orthodox Character of Solzhenitsyn's Literary Imagination”, in David P. Deavel & Jessica Hooten Wilson (editors), *Solzhenitsyn and American Culture: The Russian Soul in the West*, University of Notre Dame Press, 2020, pp. 94-119.
- Woroncow, Jakub, „A Short History of Pan-Slavism and Its Impact on Central Europe in the Nineteenth and Twentieth Centuries”, in Mikhail Suslov, Marek Čejka, Vladimir

- Đorđević (coord.), *Pan-Slavism and Slavophilia in Contemporary Central and Eastern Europe: Origins, Manifestations and Functions*, Palgrave Macmillan, Palgrave Springer International Publishing, 2023, pp. 47-58.
- Wunenburger, Jean-Jacques, *Filozofia imaginilor*, traducere de Muguraș Constantinescu, Iași, Editura Polirom, 2004.
- Wunenburger, Jean-Jacques, *Imaginarul*, traducere de Dorin Ciontescu-Samfireag, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2009.
- Wunenburger, Jean-Jacques, *Imaginariile politicului*, traducere de Laurențiu Ciontescu-Samfireag, București, Editura Paideia, 2015.
- Yekelchyk, Serhy, *The Conflict in Ukraine: What Everyone Needs to Know*, Oxford University Press, 2015.
- Zlatar, Zdenko, „«For the sake of Slavdom»: St. Petersburg Slavic benevolent society-A collective portrait of 1913”, in *East European quarterly*, 2004, 38(3), pp. 261-298.
- Zlatar, Zdenko, „«For the sake of Slavdom» II. M. P. Pogodin and the Moscow Slavic Benevolent Committee: a collective portrait of 1870”, in *East European Quarterly*, XL, No. 3 September 2006, pp. 255-291.
- Zlobina, Maya, „În căutarea clipelor pierdute” in *Novîi mir* [В поисках утраченных мгновений, in *Новый мир*], 10, 1996, URL: <https://nm1925.ru/articles/1996/199610/v-poiskakh-utrachennykh-mgnoveniy-5351/>, accesat în 19.06.2023.
- Zorattini, Júlia, „You Are in the Empire, Friend: The Legacy of the Russian Imperial Narrative in the Poetry of Joseph Brodsky”, in *Bakhtiniana (São Paulo)*, 19, nr. 2, apr.–iun. 2024.
- ***, „Arhiva revistei Limonka [Лимонка]”, in *web.archive.org*, URL: <https://web.archive.org/web/20111002061434/http://limonka.nbp-info.com/archive.html>, accesat în 24.06.2023.
- ***, „Pentru prima dată, a fost dovedită paternitatea lui Brodsky pentru „Pentru independența Ucrainei” [„Впервые доказано авторство «На независимость Украины» Бродского”], in *Colta.ru*, 9 aprilie 2015, URL: <https://www.colta.ru/news/6942-vpervye-dokazano-avtorstvo-na-nezavisimost-ukrainy-brodsкого>, accesat în 21.06.2023.
- ***, „Doar adevărul supără puterea în acest mod puterea” [„Так власть обижается только на правду”], in *Kobza – Права людини і громадянина*, publicat în 22 iulie 2015,

URL: <https://kobza.com.ua/prava-ljudyny-i-gromadjanyyna/5100-tak-vlast-obyzhaetsia-tolko-na-pravdu.html>, accesat în 23.06.2024.

***, „Panslavism”, in *Dexonline*, URL: <https://dexonline.ro/definitie/panslavism/definitii>, accesat în 21.06.2020.

***, „Poetul Aleksandr Bîvșev a fost condamnat la 7 ani de colonie penitenciară pentru publicarea unui poem și a unui video cu un sat ucrainean distrus” [„Поэта Александра Бывшева приговорили к 7 годам колонии за публикацию стихотворения и видео разрушенной украинской деревни”], in *The Insider*, 21 martie 2024, URL: <https://theins.ru/news/270143>, accesat în 23.06.2024.

***, „Epistolele starețului Filofei”, in *Publicațiile electronice ale Institutului de Literatură Rusă (Casa Pușkin) al Academiei Ruse de Științe*, ediție, traducere și comentarii de V. V. Kolesov [„Послания Старца Филофея”, в: *Электронные публикации Института русской литературы (Пушкинского Дома) РАН*, подготовка текста, перевод и комментарии В. В. Колесова], URL: <http://lib.pushkinskijdom.ru/default.aspx?tabid=5105>, accesat în 24.03.2024.